

A hagyományápolást, az egyéni érdeklődés kielégítését és továbbfejlesztését szolgálja az énekkar, a népitánc csoport, az irodalmi színpad, a diáksportkörök működése is.

Az eddigiek során oktató-nevelő munkánk lehetőségeit, eredményeit mutattam be – a teljesség igénye nélkül. Természetesen gondjaink, nehézségeink nekünk is vannak. *Az egyik:* sok iskolából, nagyon differenciált felkészültséggel, képességgel jönnek a gimnáziumba a tanulók, talán nincsenek tisztában a gimnázium funkciójával, követelményrendszerével; *a másik:* a Romániából áttelepülő tanulók helyzete: műveltségi képességeik megfelelőek, jók, ám nyelvileg nehézségekbe ütköznek, hiszen ha román tannyelvű iskolából érkeznek, nem tudnak magyarul, ha viszont magyar iskolából, akkor nem tudnak románul. Kemény és következetes tanári-tanulói erőfeszítés kell a felzárkóztatáshoz, de általában sikeresek a különbözeti ill. osztályozó vizsgák.

Gimnáziumunk aránylag kislétszámú és fiatal, de eredményeink céljainkat jelzik: minden tanulóból az adottságainak legmegfelelőbb értékes személyiség válik, ahogyan dr. Kozéki Béla írja:

„... a gyermek csak akkor lehet boldog, ha kialakíthatja, fejlesztheti, őrizheti saját egyéniségét, ha adhatja azt, ami lényege, ami az ő karaktere.”

Gyula, 1992. június 22.

KRIZSÁN ANNA

Bűnös nemzet?

Kivételes alkalom, hogy egy történetíró az általa feldolgozott korszak problémáit, történéseit ne csak a külső szemlélő és elemző szemével vizsgálja, de a politikai élet kortárs résztvevőjeként szerzett tapasztalatait is egyenrangú forrásként kamatoztathassa. Dr. *Varga József* fiatal értelmiségiként jelentős részt vállalt az 1945-1948 közötti magyarországi demokratikus közéletben. Ahhoz a nemzedékhez tartozott, amely a háború utáni Magyarországon a keresztény szellemű demokratikus megújulás, a nemzeti tudattal párosuló függetlenség mellett kötelezte el magát. Élete a Veszprém megyei Külsővatról indult a pápai bencéseknel érettségizett, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen abszolválta jogi tanulmányait. Politikai tevékenysége során a Független Kisgazda Párt munkájában vett részt. A kommunista hatalomátvétel nemcsak közéleti pályáját törte ketté, hanem súlyosan belegázolt magánéletébe is. Öt évet töltött internáló- és kényszermunka-táborokban Buda-Délen, Kistarcsán és a hírhedt Recskben. Az 1956-os forradalmat követően Ausztriában kezdett élete talpraállításához.

Az eltelt évtizedek alatt, annak tudatában, hogy a kortársi magyar történetírás a diktatúra politikai érdekeinek alárendelten nem képes a múlt objektív feltárására, fáradhatatlanul dolgozott az 1918 utáni korszak számára elérhető forrásainak és szakirodalmának feldolgozásán. Kutatási eredménye az a kétkötetes mű, amely németül 1987-ben és 1990-ben, magyarul pedig 1991-ben és 1992-ben hagyta el a nyomdát.

A könyv alcíme ellenére monografikus igényű áttekintés a XX. századi magyar történelem feszültségekkel és súlyos tragédiákkal teli három évtizedéről. Célja a marxista történetírás által elhallgatott adatok beillesztése a történelmi folyamatokba, a gazdasági-társadalmi-szellemi élet torzításoktól mentes komplex ábrázolása. A hangsúly ezen belül, a szerző felfogásának megfelelően, az eszmei irányzatok, az értelmiségi reformtörekvések és a katolikus egyház megújítási elképzeléseinek bemutatására került. Annál is inkább, hiszen a kommunista korszakban értelemszerűen itt maradt a legtöbb fehér folt a történelemkönyvekben és itt volt a legerősebb a hamisítás.

Varga József koncepciójának meghatározó eleme az a vélemény, hogy az 1918-1919-es forradalmak és a trianoni békeszerződés következményeként a múltból örökölt megoldatlan gazdasági és társadalmi problémákkal terhelt Magyarország a két világháború között olyan átmeneti korszakba került, melyből a kibontakozás csak hosszú távon volt elképzelhető. A társadalmi gondokat számbavevő, alulról építkező „népies” és „keresztény polgári” értelmiségi reformerek a harmincas és negyvenes években éppen ezt a meg-

újulást akarták előkészíteni, de szándékaikat, terveiket a háború késleltette, majd holtvágányra juttatta. Az 1945 után megindult, szorosán a korábbi reformgondolatokban gyökerezett polgári demokratikus átalakulás ideológiája – mint a magyar fejlődés egyetlen valós alternatívája – igen rövid idő alatt a hatalomra törő kommunisták támadásainak középpontjába került. A polgári irányultságú politikai pártok megsemmisítése ily módon az autochton magyar reformeszmék teljes felszámolását és a hazai fejlődéstől idegen ideológiával történő helyettesítését is jelentette.

Módszertanilag a szerző – egyidejűleg rendkívül sok, Magyarországon hozzá nem férhető információ közzétételével – felvállalta, hogy áttekinti a nemzetközi háttéreseeményeket is, elsősorban a nagyhatalmaknak a Duna-medence népeit érintő elképzeléseit, terveit. Mindazokat a momentumokat, amelyek sorsdöntő módon meghatározták a kelet-közép-európai térség XX. századi fejlődését. Külön is említést érdemel ebben az összefüggésben a térségbeli államok történetének egyenkénti rövid leírása a második világháború idején és a háború utáni években, s ez lehetővé teszi e nemzetek német/orsz kiszolgáltatottságának, történelmi kényszerpályájának jobb megértését.

Az első kötet a történetírás klasszikus szabályai szerint a Duna-medence fogalma meghatározásnak, az itt élő népek történelmi egymásrataltságának külön fejezetet szentel. Ily módon még erőteljesebben bizonyíthatja azoknak a változásoknak a jelentőségét, amelyek Oroszországban – a Duna-medencében új „rendező hatalomként” jelentkező országban – 1917-ben és azt követően végbementek. Az 1918-1939 közötti magyar történelm tárgyalása csupán érezteti az események kronológiáját, mondanivalója előtérben a politikai eszmékhez és mozgalmakhoz kapcsolódó kiemelt kérdések állnak: a két forradalom következményei; a konszolidáció; a magyar társadalom jellemző antinómiáinak vizsgálata a kortárs történész, Szekfű Gyula alapján; a katolikus egyház szociális mozgalmi (Emszo), az ifjúsági szervezetek (KALOT) tevékenysége. Döntő tényező ezen a sokszínű tablón a fiatal értelmiségi generációk két irányú – baloldali népies és keresztény polgári – beállítottságának hangsúlyozása.

A második kötet váza azonos az elsőével: a nemzetközi politika és annak hatásai Magyarországra. A középpontban természetesen az emlékezetes nagyhatalmi tárgyalásokkal, Teherán (Jalta), Potsdam határozatainak vizsgálatával. Különös figyelmet fordított a szerző Teleki Pál miniszterelnök kül- és belpolitikai koncepciója ismertetésére, annál is inkább, mert itt látja a kormányzati politika és a társadalomból jövő reformgondolatok egymásratalálásának hajdani lehetőségét. A Szovjetunió elleni hadba lépés körülményeinek, az ellenzéki pártok ezzel kapcsolatos parlamenti tevékenységének, az ellenállási mozgalom szerveződésének ismertetése vezet el a háború utáni újrakezdés bemutatásához. A földreform olykor elszórt végrehajtásának, a békeszerződés igen nagy nehézségek közepette történő előkészítésének, a pénzügyi szanálásnak, a választási küzdelmeknek, a politikai pluralizmus felszámolása folyamatának és végül az egyházak teljes társadalmi kiszorításának a leírása – az olvasó számára imponáló adattömeggel, de sohasem az adatokba beleveszően – a monográfia fontos alfejezei alkotják. A hazai történelem mindaddig egyoldalúan beállított eseményeinek teljes valósága iránt érdeklődő olvasó számára a legizgalmasabb részek kétségkívül azok, amelyek a fiatal magyar demokrácia szétveréséről, az egyház perifériára szorításáról szólnak. Ezen belül is a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párt 1947-es létrejöttének és felszámolásának körülményei valóban a memoáriró közvetlen aspektusából tárulnak elénk.

Varga József könyve a magyar történetírás jelentős nyeresége. Új vizsgálati szempontjaival, átfogó szemléletével, adatgazdaságával serkentheti az 1949-ig tartó fejlődés újragondolását, elemzését s iránymutató lehet a kortörténet kérdései iránt széles összefüggésekben érdeklődő történelemtanárok számára.

Varga József: Bűnös nemzet vagy kényszerű csatlós? Adatok Magyarország és a Duna-medence kortörténetéhez. I. rész 1918-1939. II. rész 1939-1949. Budapest, 1991-1992.
